

Богущ Алла

доктор педагогічних наук, професор,
дійсний член НАПН України,
завідувачка кафедри теорії
і методики дошкільної освіти
Державного закладу «Південноукраїнський
національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»,
м. Одеса, Україна
ORCID: 0000-0002-5678-5455
e-mail: svrada@i.ua

МЕТОДИЧНА СПРЯМОВАНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО: МЕТОДИЧНА АБЕТКА ВЧИТЕЛЯ

Анотація. У статті позиціоновано аналіз методичної спрямованості педагогічної спадщини Василя Сухомлинського, його «методичної абетки». Подано визначення понять «методика», «методика навчання», «методика виховання», «методична спрямованість педагогічної діяльності вчителя». Розкрито методичні поради, методичні нотатки В. О. Сухомлинського.

Методика визначається як цілісна система взаємопов'язаних засобів, форм, методів і прийомів позитивного впливу на особистість, яка навчається чи виховується, та вчення про цю систему. Методика дає відповідь на запитання практики: кого?, чого?, як?, для чого?

Методичну спрямованість педагогічної діяльності вчителя розуміємо як умовитовану позитивну налаштованість на виховання і навчання учнів, розвиток у них творчого мислення, допитливості, винахідливості, потягу до нових знань, формування у них практичних дослідницьких умінь і навичок, емоційно-ціннісного ставлення до довкілля, громадянського світогляду, моральної вихованості і високої духовності.

Узагальнено розуміння Василем Сухомлинським феномену «методика виховання/навчання» як ємного, більш узагальненого поняття, що вміщує такі його складники: педагогічна майстерність, педагогічна культура учителя, його мовленнєва та емоційно-почуттєва культура, психологічна обізнаність із віковою категорією учнів та «спеціальна спрямованість виховання», що, по суті, становить методичну культуру вчителя. У статті докладно прописано найбільш вагомі, на наш погляд, методичні поради і рекомендації Василя Сухомлинського вчителю/вихователю.

Ключові слова: Василь Сухомлинський, методика, методична спрямованість, методична абетка, вчитель, виховател, методика навчання, методика виховання.

Гортаючи сторінки енциклопедії педагогічної мудрості українського вченого, педагога-мислителя зі світовим визнанням В. О. Сухомлинського з погляду сьогодення освітянського простору України, ще і ще багато разів (не втомлююся це повторювати): вражає, дивує, захоплює і водночас переконує його далекоглядність і співзвучність із днем прийдешнім. Його педагогічна спадщина поза вимірами часу. Його педагогічно-наукові концепти наче «зчитано» з реалій сьогодення освітянського простору України, вони є засадничими і програмними, перспективними, кожна з яких може бути концептуальною в модернізації і реформуванні сучасної освіти. Саме цей концепт педагогічної спадщини Василя Сухомлинського відзеркалює тематика теперішніх педагогічних читань, пов'язана з реалізацією педагогічних ідей Концепції «Нова українська школа», стрижневими віхами якої є практично-методична підготовка

майбутніх учителів до розвитку в учнів критичного і творчого мислення, формування у них свідомого ставлення до навчання, до набуття знань, умінь і навичок та ефективного їх використання в подальшій життєдіяльності.

Переглядаючи багатомне видання педагогічних творів В. О. Сухомлинського, доходимо висновку, що тільки в назві однієї педагогічної праці є термін «методика», а саме «Методика виховання колективу». Та це не означає відсутність методичної спрямованості всієї педагогічної спадщини вченого, педагога, методиста. Його «Сто порад учителю», його статті та «Листи» – це справжня методична скарбниця.

З'ясуємо насамперед змістове наповнення широковживаного поняття «методика». Зазначимо, що феномен «методика» має кілька значень, як-от: «методика навчання» «методика навчання(чи викладання) конкретної дисципліни», «методика навчання окремого сегменту навчальної дисципліни», «методика виховання».

З'ясуємо їх сутність. Поняття «методика», за словниковими джерелами, тлумачиться як: «сукупність взаємопов'язаних способів та прийомів, доцільного проведення будь-якої роботи», «вчення про методи викладання будь-якої науки», «шлях дослідження, спосіб пізнання», «сукупність прийомів, пов'язаних з певним методом, що охоплює окремі операції, їх послідовність і взаємозв'язок» (Новий тлумачний словник української мови, 1999, с. 617).

О. Резван під «методикою» розуміє застосування сукупності педагогічних методів для досягнення навчальної мети, що вживається у певній формі. Учений зазначає, що феномен «методика» розглядається у двох аспектах: «методика викладання окремої дисципліни» та «методика виховання стосовно вікового або цільового аспекту суб'єктів навчання» (Резван, 2013, с. 7).

Найповнішу характеристику поняття «методика» дав С. Гончаренко (Гончаренко, 2011). За його словами, вживання одного терміна в різних значеннях призводить до плутанини, оскільки подекуди методику розглядають як «наукову дисципліну» або як «сукупність методичних рекомендацій» (Гончаренко, 2000, с. 10). Учений не заперечує можливість і доцільність використання в науковому обігу термінів «методика навчання», «методика викладання», «конкретна дидактика», «конкретна методика», «технологія навчання», докладно аналізує кожен з цих термінів у вимірі його переваг чи недоліків. Та все ж учений надає перевагу феномену «методика конкретного навчального предмета», під яким розуміє «галузь педагогічної науки, що досліджує зміст навчального предмета і характер навчального процесу, який сприяє засвоєнню учнями необхідного рівня знань, умінь і навичок, розвитку мислення школярів, формування світогляду, виховання якостей свідомих громадян своєї країни» (Гончаренко, 2000, с. 9).

Методика виховання, за С. Гончаренком, галузь педагогічної науки, вчення про методи виховання; вона може бути загальною, якщо йдеться про загальні методи, притаманні всім напрямкам виховання (розумовому, моральному тощо), або частковою, якщо йдеться про методи, які застосовуються в якомусь певному аспекті виховання (Гончаренко, 2011, с. 280).

На нашу думку, методика – це цілісна система взаємозв'язаних засобів, способів, форм, методів і прийомів позитивного впливу на особистість, яка навчається чи виховується, та вчення про цю систему. Методика дає відповідь на запитання практики: чого?, кого?, як?, для чого?

Відповідно до запитання: «Чого навчати і виховувати (змістовий аспект)?» визначають предмет і зміст навчання і виховання (навчання мови, математики, моральне виховання тощо), що визначається у державних стандартах освіти, програмах освітніх і виховних ліній.

У відповідь на запитання: «Як учити і виховувати (методичний аспект)?» розробляють методичні посібники і рекомендації на допомогу педагогам, вихователям, учителям, викладачам, а також діагностувальні методики щодо з'ясування якості одержаних результатів.

Щодо запитання: «Кого вчити і виховувати (віковий аспект)?», відповіддю на це методичне запитання є особистість від дошкілля до випускників школи і майбутніх педагогів ЗВО, які вимагають індивідуально-диференційованого підходу щодо методики і змісту освітньо-виховного процесу відповідного закладу освіти.

«Для чого вчити і виховувати (результативний аспект)?». Відповідь на означене запитання передбачає чітке визначення мети, завдань і кінцевого результату всієї освітньо-виховної роботи в освітньому закладі відповідно до віку тих, кого навчають і виховують.

Отже, розуміння методики в означених нами напрямках дозволяє стверджувати наявність методичної спрямованості всієї педагогічної спадщини В. О. Сухомлинського.

Одним із яскравих прикладів, що засвідчує методичну спрямованість педагогічної спадщини вченого, є його книга «Сто порад учителю» у двох частинах (Сухомлинський, 1976 а). Зі ста запропонованих методичних порад учителю 33 – започатковуються запитаннями як?, які? та іншими: хто?, що?, чому?, де?, а також словами: «пам'ятайте», «виховуйте», «навчайте», «владарюйте», «не бійтеся», «боріться» тощо, за якими слідує конкретна відповідь – методичні поради, яким чином можна досягти поставленої мети вчителю.

Методична спрямованість кожної статті (книги, бесіди, листів) з багатющої спадщини В. Сухомлинського закономірно вимагає методичної спрямованості кожного уроку, кожного виховного заходу, кожного педагогічного кроку вчителя і вихователя.

Методичну спрямованість педагогічної діяльності вчителя, вихователя розуміємо як умовлену позитивну налаштованість на виховання і навчання учнів, розвиток у них творчого і критичного мислення, допитливості, винахідливості, потягу до нових знань, формування у них практичних умінь і навичок, емоційно-ціннісного ставлення до довкілля, громадянського світогляду, моральної вихованості і високої духовності.

Звернімося до педагогічної спадщини В. Сухомлинського. Як саме розумів В. Сухомлинський поняття «методика», зокрема «методика навчання» і «методика виховання»? Глибоке прочитання педагогічних праць вченого засвідчує переважання терміна «методика виховання» як більш узагальненого поняття, що вміщує такі його складники: розумове виховання, інтелектуальний розвиток, моральне виховання, громадянське виховання, естетичне, фізичне виховання тощо. Учений був переконаний, що будь-яке цілеспрямоване навчання – обов'язково передбачає виховну мету – крім навченості (усвідомлене засвоєння знань, умінь і навичок) ще й вихованість особистості.

У педагогічній спадщині вченого відсутнє конкретне визначення поняття «методика навчання» чи «методика виховання». Натомість ретельне вивчення методичних настанов, нотаток, порад та рекомендацій учителю дає підстави для їх узагальнення і зведення в одне єдине поняття «методика навчання і виховання», ефективність якої залежить від низки чинників. На нашу думку, це такі: педагогічна майстерність учителя, педагогічна культура, мовленнєва культура, емоційно-почуттєва культура, психологічна обізнаність із віковою категорією учнів.

Крім того, за словами педагога-методиста, «у методиці організації уроків, у системі позакласної роботи, у формуванні духовних інтересів – скрізь здійснюється спеціальна спрямованість виховання: виховання розуму, творчих обдарувань, здібностей учнів, які стануть у майбутньому вченими, мислителями, письменниками, художниками (Сухомлинський, 1977 а, с. 19).

Ефективна реалізація такої ємної методики організації навчання і виховання кожного уроку, на переконання вченого, залежить від індивідуальності педагога «від спрямованості виховання, скерованості навчання на розвиток розуму, виховання розумної людини навіть за умови незалежності її розумового розвитку, творчих сил, від обсягу знань» (Сухомлинський, 1976 б, с. 97). Така спрямованість, як зазначає педагог, започатковується уже в дошкільному віці.

Ефективність методичної роботи вчителя у процесі навчання і виховання учнів зумовлюється його творчими знахідками відповідних засобів, форм, методів і прийомів навчання і виховання.

У спадщині В. Сухомлинського знаходимо непересічні методичні поради, настанови, пам'ятки успішної освітньо-виховної роботи з учнями. На нашу думку, це своєрідна безцінна «методична абетка» для вчителя-початківця і «методична скринька» для вчителя і вихователя будь-якої педагогічної професійної галузі та категорії. Хоча зауважимо, В. Сухомлинський дотримувався іншої думки, що засвідчує його порада вчителям: «Якщо хочете бути справжнім майстром, не чекайте, коли хтось «народить» вам ваше дитя». Найкращим, найефективнішим буде той метод, у який ви вдихаєте свій розум, свою живу думку» (Сухомлинський, 1977 b, с. 288). Це, по суті, становить методичну культуру вчителя.

Опишемо окремі педагогічні поради щодо методичної спрямованості освітньо-виховної роботи вчителя/вихователя, в яких кожен педагог/вихователь може знайти відповідь на споконвічне запитання учительської практики, якими саме методами і прийомами, якою методикою навчання і виховання треба оволодіти, аби набути педагогічної майстерності. Відповіді Василя Сухомлинського є такими:

«Найголовнішою точкою, – зауважує учений, – у якій стикається теорія і практика (методика) педагогіки, це «знати дитину», саме в цьому сходяться всі нитки педагогічного керівництва, саме про це потрібно говорити на методичних об'єднаннях» (Сухомлинський, 1977 с, с. 441). І продовжує: «без знання дитини немає школи, немає виховання, немає справжнього педагога» (Сухомлинський, 1977 с, с. 449).

Зазначимо, що мова викладу змісту всіх педагогічних праць є літературною, нормативною, із використанням яскравих образних виразів, порівнянь і зіставлень, які є зрозумілими кожному вчителю. Одним із прикладів опису на своє риторичне запитання, яким саме повинен бути вчитель-методист, вихователь-методист учений відповідає: «Бути річкою, в якій зливається гаряче серце й холодний розум, не допускати постійних непередуманих рішень – одна з вічних гілок педагогічної майстерності» (Сухомлинський, 1976 с, с. 617).

Василь Сухомлинський був твердо переконаний, що після закінчення педагогічного вишу вчорашній студент стане справжнім майстром педагогічної праці лише за умови, якщо впродовж всього життя і педагогічної діяльності «вивчатиме психологію, поглиблюватиме свої психологічні знання» (Сухомлинський, 1976 а, с. 510). Крім психології, яка допомагає пізнати, вивчити кожную дитину, В. Сухомлинський радить учителю «посвякденну на все життя дружбу з книгою», яку він порівнює «із дзюрчанням струмочка, яке не припиняється ні на один день і поповнює річку думками» (Сухомлинський, 1976 d, с. 44). Учений закликає вчителів до читання таким гаслом: «читання, читання і ще раз читання – від цього залежить педагогічна культура вчителя, «найперша духовна потреба як їжа для голодного» (Сухомлинський, 1977 с, с. 453).

Означена методична сентенція є архіактуальною для педагогів й учнів сьогодення, які занадто захоплюються інтернетвиданнями і свідомо ігнорують друковане слово. В. Сухомлинський образно називає книжку «школою», а вчителя закликає «навчити кожного вихованця мандрувати у світ книжок» (Сухомлинський, 1976 а, с. 497).

Не оминув вчений наявність у «методичній скриньці» педагога красивого, емоційного «вчительського слова», що є ознакою його «мовленнєвої культури», його «моральності у ставленні до виховання», яку вчитель виявляє у слові (Сухомлинський, 1977 d, с. 321).

Вдумливий педагог і директор школи був «твердо переконаний, що багато шкільних конфліктів, які нерідко закінчуються великою бідою, починаються з невміння вчителя «говорити» з учнями» (Сухомлинський, 1977 d, с. 321).

Своєрідним у В. Сухомлинського було ставлення до оцінювання знань учнів. Як методична пам'ятка звучать слова великого педагога, методиста: «Як у хірурга в чистій металевій скриньці лежать найтонші інструменти й чекають своєї години – операції, – так і Ваші найтонші, наймудріші, найгостріші і небезпечні інструменти – оцінки – нехай більше лежать у скриньці, ніж пускати їх у дію» (Сухомлинський, 1977 б, с. 286). За цими словами вбачаємо пораду педагога – не оцінювати кожний крок учня, кожную його відповідь.

Вважаємо суголосними з положеннями концепції НУШ методичні поради В. Сухомлинського щодо підготовки вчителя до уроку, яка, за його словами, полягає в умінні вчителя знаходити такі «вузлики знань», у яких переплітаються причинно-наслідкові, часові, функційні зв'язки, в яких народжуються запитання як стимул пробудження бажання «знати» (Сухомлинський, 1977 с, с. 564).

В. Сухомлинський, як педагог і досвідчений методист, вважав, що відсутність запитань в учнів є «першою ознакою того, що задоволення інтелектуальних потреб стало для учнів набридливою потребою» (Сухомлинський, 1977 е, с. 319).

Співзвучною із сучасними вимогами є й методична настанова вченого щодо організації учителем «дослідницького характеру розумової праці учнів: досліди, експеримент, самостійне вивчення певних життєвих явищ, які сприяють розвитку інтелекту дитини, тобто проводити «уроки мислення» (Сухомлинський, 1976 б, с. 93). Натомість, зауважував учений, у кожного вчителя повинна бути своя, створена ним «індивідуальна творча лабораторія» (Сухомлинський, 1977 ф, с. 72), в якій народжуються нові методики, нові методи. За словами В. Сухомлинського, якість уроку багато в чому залежить від «методичної підготовленості вчителя» (Сухомлинський, 1977 с, с. 336). Метод (методика), зауважує вчений, з'являється тоді, коли є майстер. І продовжує: «Найкраща, найтонша методика дієва лише тоді, коли є жива індивідуальність педагога, коли в загальне він вносить щось своє, глибоко продумане» (Сухомлинський, 1977 б, с. 287). На нашу думку, це альфа і омега методичної роботи вчителя, це його «методична абетка».

Рефреном методичної спрямованості педагогічної спадщини В. Сухомлинського може бути таке звернення вченого до кожного вчителя: «На довірі і любові тримається прагнення дитини шукати захисту в дорослого. Доки дитина дивиться на вас з надією і вірить вам – ви справжній вихователь, наставник, учитель життя, ви авторитет, втілення правдивості, друг і товариш. Пам'ятайте, що ці речі дуже ніжні, тендітні, їх легко зруйнувати. Якщо Ви зруйнували їх, вам як учителю, вихователю, наставнику – кінець. Ви будете наглядцем, а не вихователем» (Сухомлинський, 1976 с, с. 620).

Отже, вважаємо за педагогічний обов'язок кожного випускника педагогічних закладів вищої освіти познайомитись, вивчити всі методичні настанови Василя Сухомлинського з перших кроків та впродовж усієї педагогічної праці будувати, наповнювати свою власну «методичну абетку» та «методичну скриньку».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Новий тлумачний словник української мови (1999). у 4-х т. Т. 2. Київ: «Аконіт», 911 с.

Резван, О. (2013). *Методика викладання у вищій школі*. Херсон. 172 с.

Гончаренко, С. (2011). *Український педагогічний енциклопедичний словник*. Рівне: Волинські обереги. 552 с.

Гончаренко, С. (2000). *Методика як наука*. Київ: Хмельницький. 36 с.

Сухомлинський, В. (1976, а). *Сто порад учителю*. Вибр. тв.: у 5-ти т. Т. 2. С. 419-562.

Сухомлинський, В. (1977 а). *Павлівська середня школа. Вступ*. Вибр. тв.: у 5-ти т. Т. 4. С. 7-30.

Сухомлинський, В. (1976 b). *Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості. Мудра влада педагога над особистістю і колективом*. Вибр. тв.: у 5-ти т. Редкол. О. Г. Дзеверін (голова) та ін. К.: Рад. шк. Т. 1. С. 62-208.

Сухомлинський, В. (1977 б). *Статті. Залежить тільки від вас*. Вибр. тв.: у 5-ти т. Т. 5. С. 284-288.

Сухомлинський, В. (1977 с). *Розмова з молодим директором школи*. Вибр. тв.: у 5-ти т. Т. 4. С. 394-629.

Сухомлинський, В. (1976 d) *Методика виховання колективу. Мудра влада педагога над особистістю і колективом*. Вибр. тв.: у 5-ти т. Т. 1. Київ: Рад. шк. С. 403-637

Сухомлинський, В. (1976 е). *Формування комуністичних переконань молодого покоління*. Вибр. тв.: у 5-ти т. Т. 2. Київ: Рад. шк. С. 7-144.

Сухомлинський, В. (1977 е). *Статті. Слово вчителя у моральному вихованні*. Вибр. тв.: у 5-ти т. Т. 5. С. 321-330.

Сухомлинський В. О. (1977 е). *Народження громадянина. Духовний світ людини нашого часу і методи виховання в дитинстві й отрочстві*. Вибр. тв.: у 5-ти т. Т. 3, Київ: Рад. шк. С. 306-321.

Сухомлинський, В. (1977 ф). *Павлівська середня школа. Допомога вчителю в удосконаленні педагогічної майстерності*. Вибр. тв.: у 5-ти т. Т. 4. Київ: Рад. шк. С.72-73.

REFERENCES

Novyi tlumachnyi slovnyk ukraïnskoi movy (1999) [New Explanatory Dictionary of the Ukrainian Language]. T. 2. Kyiv: "Akonit", 911 s. (in Ukrainian)

Rezvan, O. (2013). *Metodyka vykladannia u vyshchii shkoli* [Teaching Methods in High School]. Kherson. 172 s. (in Ukrainian)

Honcharenko, S. (2011). *Ukrainskyi pedahohichnyi entsyklopedychnyi slovnyk* [Ukrainian Pedagogical Encyclopedic Dictionary]. Rivne: Volynski oberehy. 552 s. (in Ukrainian)

Honcharenko, S. (2000). *Metodyka yak nauka* [Methodology as a Science]. Kyiv: Khmelnyskyi. 36 s. (in Ukrainian)

Sukhomlinskyi, V. (1976 a). *Sto porad uchyteliu* [One Hundred Tips for the Teacher]. T. 2. Kyiv: Rad. shk. S. 419-562. (in Ukrainian)

Sukhomlinskyi, V. (1977 a). *Pavlyska serednia shkola. Vstup* [Pavlysh Secondary School. Introduction]. T. 4. Kyiv: Rad. shk. S. 7-30. (in Ukrainian)

Sukhomlinskyi, V. (1976 b). *Problemy vykhovannia vsebichno rozvynenoï osobystosti. Mudra vlada pedahoha nad osobystistiu i kolektyvom* [Problems of Education of a Fully Developed Person. The Wise Authority of the Teacher Over the Person and the Collective]. Redkol. O. H. Dzeverin (holova) ta in. Kyiv: Rad. shk. T. 1. S. 62-208. (in Ukrainian)

Sukhomlinskyi, V. (1977 c). *Statti. Zalezhyt tilky vid vas* [Articles. It Depends Only on You]. T. 5. S. 284-288. (in Ukrainian)

Sukhomlinskyi, V. (1977 c). *Rozмова z molodym dyrektorom shkoly* [Talk to a Young School Principal]. T. 4. Kyiv: Rad. shk. S. 394-629. (in Ukrainian)

Sukhomlinskyi, V. (1976 c) *Metodyka vykhovannia kolektyvu. Mudra vlada pedahoha nad osobystistiu i kolektyvom* [Methodology of Education of the Collective. The Wise Authority of the Teacher Over the Person and the collective]. T. 1. Kyiv: Rad. shk. S 403-637. (in Ukrainian)

Sukhomlinskyi, V. (1976 d). *Formuvannia komunistychnykh perekonan molodoho pokolinnia* [Formation of the Communist Believes of the Young Generation]. T. 2. S. 7-144. (in Ukrainian)

Sukhomlinskyi, V. (1977 d). *Statti. Slovo vchytelia u moralnomu vykhovanni* [Articles. Word of the Teacher in Moral Education]. T. 5. S. 321-330. (in Ukrainian)

Sukhomlinskyi, V. (1977e). *Narodzhennia hromadianyna. Dukhovnyi svit liudyny nashoho chasu i metody vykhovannia v dytynstvi y otrotstvi* [Birth of a Citizen. Spiritual

World of Man of Our Time and Methods of Upbringing in Childhood and Adolescence]. T. 3, Kyiv: Rad. shk. S. 306-321. (in Ukrainian)

Sukhomlynskyi, V. (1977 f). *Pavlyska serednia shkola. Dopomoha vchyteliu v udoskonalenni pedahohichnoi maisternosti* [Pavlishka Secondary School. Helping to the Teacher in Improving Pedagogical Skills]. T. 4. Kyiv: Rad. shk. S. 72-73. (in Ukrainian)

METHODICAL ORIENTATION OF VASYL SUKHOMLYNSKYI'S PEDAGOGICAL HERITAGE: TEACHER'S METHODICAL ALPHABET

Alla Bohush

Doctor of Sciences (in Pedagogy), Professor,

Full Member of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine,

Head at the Department of the Theory and Methodology of Preschool Education,

K. Ushynskyi State Institution "South Ukrainian National Pedagogical University",

Odesa, Ukrainian

ORCID: 0000-0002-5678-5455

e-mail: svrada@i.ua

Abstract. The article represents analysis of the methodical orientation of the pedagogical heritage of Vasyl Sukhomlynskyi, his "methodical alphabet". The definitions of concepts "methodology", "teaching methods", "methods of education", "methodical orientation of pedagogical activity of the teacher" are given. Methodical advice, methodical notes of V. Sukhomlynskyi are disclosed.

The methodology is defined as an integral system of interrelated means, forms, methods and techniques of positive influence on the person, being educated, and the doctrine of this system. The methodology answers the questions of the practice: who? what? how? for what purpose?

The methodical orientation of pedagogical activity of the teacher is understood as a motivated positive attitude toward the students' education and learning, the development of their creative thinking, curiosity, craving for new knowledge, the formation of practical research abilities and their skills, the emotional and value relation to the environment, the civil outlook, moral education and high spirituality.

It has been generalized, that Vasyl Sukhomlynskyi's understanding of the phenomenon of "methodology of teaching education" as wide, more general concept, which includes the following components: pedagogical skills, educational culture of the teacher, his speech and emotional and sensory culture, psychological awareness with the age category of students and "special orientation of education", which, in fact, is a methodological culture of a teacher. The most significant, in our opinion, methodological tips and recommendations of Vasyl Sukhomlynskyi to the teacher educator are spelled out in detail in the article.

Keywords: Vasyl Sukhomlynskyi, methodology, methodical orientation, methodical alphabet, teacher, educator, teaching methods, educational methods.

Стаття надійшла до редакції 23.08.2019 р.